

rává javasolja. A Csemadok KB új vezető titkárává Szőke Józsefet, titkáráivá pedig Takács Andrást és a korábbi titkár Varga Sándort javasolja. A pártcsoporthoz tartozók ülése után ülésezett a Csemadok KB Elnöksége is, amely a fenti javaslatokat szintén jóváhagyta.

85

Pozsony, 1969. március 2. Szőke József írása a *Hét* című hetilapban a Matica slovenská nemzetiségi jogok korlátozására irányuló törekvéseiről.

A MATICA ÉS A NEMZETISÉGEK

Szimbolikusan is minősíthetnénk a tényt, hogy egyetlen magyar miniszterünk, Dobos László a legfiatalabb minisztere az országnak.³³¹ Nem a mi hibánk, hogy megkésve léptünk a politikai posztra. Az alkotmány sáncai eddig nem nyújtottak védelmet népünknek, s most sem tisztázott, hogy miféle védelmet nyújtanak a jövőben. Amíg a nemzetiségek konkrét jogait nem rögzítik törvények, biztosat nem mondhatunk. És utána is sok függ majd a törvények megvalósításától.

Tehát még messze vagyunk az igazi győzelemtől, egyelőre az alkotmánytörvény jóváhagyásával csak csatát nyertünk. Ne szaladjunk hát túlságosan előre. Népünk az elmúlt ötven év során sokszor csalódott. Volt úgy, hogy megcsillant előttünk a reménység csillaga s aztán nemzetiségi létünk sorskérdései ugyanabban a csökönyös formában minduntalan megoldatlanul maradtak.

Most is keveredik üröm az örömünkbe. Augusztus után azt hittük, reméltük, hogy eloszlik a körénk sűrűsödő bizalmatlanság, gyűlölködés légköre. Tévedtünk. Ellenfeleink szívósak, de bennünket sem faragtak túróból. Ötven év óta váltakozó formában, de folyton a létünkre törnek. Néhányszor reménytelenül kilátástalan volt már a helyzetünk, aztán... mégiscsak maradtunk. A sok szenvedés megedzett, és a folytonos harcban megtanultunk védekezni.

Mostanában úgy tűnik, hogy a Matica vette kezébe ellenfeleink zászlaját. Aki rendszeresen olvassa a *Matičné čítanie*³³² számait, ismeri beterjesztett javaslataikat és figyelembe veszi a Matica vezetőinek befolyását Szlovákia legfelsőbb politikai köreiből, az nem becsülheti le ezt az újonnan reánk leskelődő veszélyt.

Melyek a legfőbb követeléseik, mik a terveik?

Csak néhányat sorolok fel: követelik, hogy a szlovákot tegyék törvényesen államnnyelvűvé a nemzetiségek által lakott területeken, nem ismerik el a nemzetiségi iskolák létjogosultságát, diszkriminációs rendeleteket kívánnak a magyar és ukrán (ruszin) értelmiséggel szemben, el akarják némítani a nemzetiségi sajtót, hogy a világ semmit se tudjon a gondolatainkról, valódi helyzetünkről, problémáinkról, befolyásuk alá vonják

331 Dobos László az 1969. január 2-án kinevezett szlovák kormányban tárca nélküli miniszteri posztot kapott.

332 A *Matičné čítanie* a Matica slovenská 1968. október 28-a óta kéthetenként megjelenő lapja volt.

Szlovákia államhatalmi szerveit, a minisztériumokban és központi hivatalokban Matica-szervezeteket létesítenek, amelyek szorgalmazzák a Matica követeléseinek teljesítését. Jogot formálnak rá, hogy a nemzetiségek által lakott területek gazdasági, társadalmi, kulturális fejlesztési tervét ők szabják meg, és azt az elszlovákosítás szolgálatába állítják. Magasabb fizetést, külön jutalmat ígérnek a nemzetiségi területeken „üdvös” munkát végző szlovák értelmiségieknek.

Úgy gondolom, hogy ennyiből is világos a törekvésük: a szlovák „nemzeti politika” hordozói akarnak lenni, és „hittérítő” szerepre vállalkoznak a nemzetiségek körében. Csakhogy ezek a tervek, óhajok ma már aligha realizálhatók. Elfelejtik, hogy Csehszlovákia szocialista ország és a szocializmus specifikus útja sem teszi lehetővé az ilyen nemzetiségi politikát.

De ezt most nem részletezem, egyéb körülményekre szeretném felhívni a figyelmet, amely körülmények felett aligha hunyhat bárki szemet, ha a csehszlovákiai magyarság sorsába akar beleavatkozni:

1. A Matica vezetői szem elől tévesztik, hogy 1969-et írnak és nem 1946–47-et. Az elmúlt húsz év során ugyanis lényegesen megváltoztak a nemzetiségi kérdés rendezését befolyásoló körülmények. Más a helyzet ma az országon belül, más a helyzet Európában és a nagyvilágban. Mindenekelőtt megváltozott Csehszlovákia nemzetközi helyzete, szerepe és súlya. A második világháborúban győztes és akkor még el nem kötelezett Csehszlovákia ma szocialista ország, a Varsói Szerződés tagállama. Ugyanennek a szocialista államközösségnek és katonai tömörülésnek egyenrangú tagja a második világháború vesztese, Magyarország, amely egyben Csehszlovákia szövetségese is. Ez a körülmény kizárja annak a lehetőségét, hogy a csehszlovákiai magyarsággal szemben ugyanolyan drasztikus eszközökkel lépjenek fel, mint 1946–47-ben (kitelepítés, deportálás, stb.).

2. Csehszlovákia életében 1968 augusztusában sorsdöntő változás következett be. Az akkor támadt konfliktus politikai megoldása érdekében Csehszlovákia olyan kötelezettségeket

vállalt, amelyeket minden körülmények között teljesítenie kell. A moszkvai megállapodás előírja az ország politikai és társadalmi életének normalizálását, konszolidálását. A párt vezetői – köztük nevezetesen Husák elvtárs – rögtön az augusztusi konfliktus után hangoztatták, hogy a magyarok, ukránok (ruszinok) jogainak rendezése részét képezi a szlovákiai viszonyok normalizálásának, konszolidálásának. És ez természetes. A nemzetiségi villongásokkal terhelt társadalom élete nem konszolidált, nem normális állapot. A nemzetiségek ragaszkodnak jogaikhoz és részt kívánnak venni Szlovákia politikájának formálásában. Nehezen képzelhető el, hogy ezt az igényt hosszú ideig vissza lehetne utasítani. Hiszen a nem egészen négy és fél milliós Szlovákiában a közel egy milliányi nemzetiség jelentős társadalmi és politikai tényező.

A Matica vezetői ezt a körülményt sem téveszthetik szem elől.

3. A csehszlovákiai magyarság 1945 óta alapvető változásokon esett keresztül. Átalakult társadalmának szociális struktúrája, megváltozott politikai, erkölcsi arculata, kulturális színvonala. A háború után senki és semmi sem védte. Rettegésben és teljes jogfosztottságban élt. A fölébe rendelt komiszárok³³³ és szprávcák³³⁴ teljhatalmú urai vol-

333 Helyesen: komisszárok, vagyis biztosok.

334 gondnokok.

tak. Megfosztották értelmiségétől, kiforgatták vagyonából. Kitelepítették, deportálták. Ma a csehszlovákiai magyarságot alkotmányos törvények és nemzetközi megállapodások védik. Tudja, hogy nem kiszolgáltatott, nem prédája a gyűlölködő erőnek, hogy nem lehet se kitelepíteni, se deportálni, sem erőszakkal asszimilálni. Jövőjét biztosítottak tartja, bízik a szocialista rend emberségében, internacionalizmusában, abban, hogy Közép-Európa népei egyszer rendezik majd rendezetlen dolgaikat. Tudja, hogy ma már a szlovák népnek is a megbékélés a valódi érdeke.

4. A csehszlovákiai magyarság 1945 óta szocialista nemzetiséggé formálódott. Alapvetően megváltozott társadalmának struktúrája, amely elűtő a szlovák és a cseh nemzet struktúrájától. Kis létszámú az értelmisége, és szinte teljesen kikoptak társadalmi rétegei közül a múlt kizsákmányoló osztályainak maradványai. Tehát a lehető legtisztább formában, kimondottan a dolgozók társadalma: munkások, parasztok, népi értelmiségiek. E három társadalmi osztály, réteg testközelben él egymással, nincsenek közöttük súrlódások, konfliktusok. Az értelmiség népi származású és népének életét éli. Tudja, hogy csak úgy létezhet, ha napról napra védelmezi a csehszlovákiai magyarság érdekeit, és a csehszlovákiai magyarság is tudja, hogy csak akkor maradhat fenn, ha megvédi, segíti ezt az értelmiséget, amely ápolja, fejleszti nemzeti kultúráját, neveli az új nemzedéket, és szellemi síkon szolgálja népének érdekeit.

A Matica egyes vezetői most ezt az értelmiséget támadják. Meg akarják fosztani létfeltételeitől, állásától, kenyerétől. Azt szeretnék, ha iskoláink, kultúránk elvesztenék mindem jellegzetességüket, a nemzeti zománcot, hogy csakis ők formálhassák a felnövekvő nemzedék erkölcsi és szellemi arculatát. Szem elől tévesztik, hogy minden kultúra igényt tart a teljes autonómiára, az önállóságra. Nem vezet jóra az, ha az egyik nemzet jogot formál a másik nemzet kultúrájának irányítására, és új nemzedékének felnevelésére. Ezt különben a Matica saját múltjából is tudhatná.

5. Ha a Matica egyes vezetői a békétlenség hívei, akkor számításba kell venniük, hogy ma egy egészen más erkölcsi arculatú magyarsággal találják magukat szemben, mint a kitelepítések idején. Ez a nép húsz éve becsületesen dolgozik, teljesíti állampolgári kötelességeit, sorsközösséget vállal az ország népeivel. Tudja, hogy ennek alapján ugyanolyan jogok illetik, mint a szlovákokat és a cseheket. Az egyenjogúság, az egyenrangúság és az önrendelkezés számára szent elvek, politikai célok. Harcoltunk. Természetesnek tartja, hogy rovására az ország nemzetei nem rendelkezhetnek külön jogokkal, külön előnyökkel.

A Matica vezetői ilyen külön jogokért harcolnak, pedig ezek nem férnek össze a szocialista rend alapelveivel.

És végül mindezek után fel kell tennünk a kérdést: Mi a céljuk a Matica egyes vezetőinek, hogy ismét fel akarják éleszteni az augusztus előtti torzsalkodás szellemét? Nehezen képzelhető el, hogy mindarról, amit elmondtunk, semmit sem tudnak, nehezen hihető, hogy komolyan bíznak a felsorolt célok elérésében. Valószínű, hogy pszichológiai nyomást akarnak gyakorolni a nemzetiségi törvények készítőire és jóváhagyóira, valószínű, hogy rémítgetni akarják a csehszlovákiai magyarságot. Aki azonban szelet vet, vihart arat. Köztudott, hogy a Matica minden magyarellenes akciója csak növeli a csehszlovákiai magyarság védelmi egységét, és így lényegében megnehezíti a Dél-Szlovákiában élő szlovákok helyzetét, akik augusztus óta nem hisznek a ránk szórt rágalmban.

A Matica törekvései nem azonosíthatók a szlovák nép valódi törekvéseivel. A nemzetiségi területekre, a magyar etnikum közé telepített szlovákok érzik, hogy 1945 után sok hamis ígérettel rászédtek őket, hogy egy bizonyos politika pusztá eszközeivé váltak. A csalódottságnak ezt az érzését akarják most nacionalista jelszavakkal saját céljukra kihasználni az új és a régi méregkeverők, hogy ismét megsűthessék a maguk gesztenyéjét. Azonban hisszük és reméljük, hogy a Dél-Szlovákiában élő szlovákok nem hagyják magukat félrevezetni, felismerik valódi érdekeiket, azt az egyszerű igazságot, hogy fontosabb egy jó szomszéd, mint a távoli rokon. A politika mostani háborgásai egyszer elmúlnak, és ők ott maradnak azon a földön, amelyen a magyarokkal együtt verejtékeznek, szenvednek. Mert ilyen a politika természete és a nép sorsa. Ezért legokosabb, ha mindannyian a jövőre gondolunk, arra, hogy nincs más megoldás, meg kell férnünk egymás mellett. Ha már nem könnyítjük, legalább ne keserítsük egymás sorsát!

SZŐKE JÓZSEF

Hét, 1969. március 2. 9. p.

86

Pozsony, 1969. március 17. Dobos László megnyitó beszéde a Csemadok rendkívüli, X. országos közgyűlésén, amelyben számba veszi a csehszlovákiai magyarság helyzetének rendezése kapcsán már megvalósult és még megvalósításra váró feladatokat.

Tisztelt közgyűlés, kedves elvtársnők, elvtársak, kedves vendégeink!

A Központi Bizottság még az elmúlt év tavaszán elhatározta, hogy összehívja szövetségünk rendkívüli közgyűlését. Sajnos, a belpolitikai események torlódása s a Csemadok központi szerveinek más irányú elfoglaltsága miatt a közgyűlés összehívásának időpontját több ízben is meg kellett változtatnunk. Voltak és vannak vélemények, amelyek e halasztgatás miatt elmarasztalták a Központi Bizottság elnökségét. E bíráló vélemények hibánkul róják fel azt, hogy elmulasztottuk a hatvannyolcas év tavaszán fellobbant társadalmi aktivitás hasznos hatását. Ez a vád egyfelől igaz. De ha áttekintjük s ma már némi időtávlatból értékeljük, azt kell mondanunk, hogy a közgyűlés összehívásának elhalasztása nem vált ártalmunkra.

Ha a IX. közgyűlés óta eltelt időszakról nem is adhatunk történelmi értékű összesítést, de némi időtávlat birtokában tudjuk felmérni és megítélni a történeteket. S talán ezért is jó, hogy a közgyűlést későbbi időpontban tartjuk, mint ahogy eredetileg terveztük.

Eddigi közgyűléseinknek volt egy megszokott rendje: a beszámolók értékelték a kül- és belpolitika eseményeit, valamint összegezték szövetségünk négyéves tevékenységét. Úgy érzem, hogy e hagyományos gyakorlaton ez alkalommal változtatnunk kell. Amíg előző közgyűléseink inkább számadó jellegűek voltak, ez a mai programot formáló, programot alakító, reformáló jellegű.